

Kultúra

A Zrínyiek a magyar és a horvát históriában

„Szigetvári Zrínyi Miklós önkényesen vállalkozó, a saját lelke parancsát követő ember volt, nem olyan, ki kénytelenségből is tartoznék a másokét követni. Szigetvárnál nem ő vezetett, hanem inkább ő akart meggyőződéseivel egyező utra vezetni másokat. Ő nagyszerű áldozatot tett a közügyért s azt várta, mások hasonló fognak tenni és a haza mentve lesz” — írta 1865-ben a kiváló történész, Salamon Ferenc. Hozzátehetjük azt, amit ő is tudott: Zrínyi példáját nem követték, aminek eredménye mindannyiunk számára ismert.

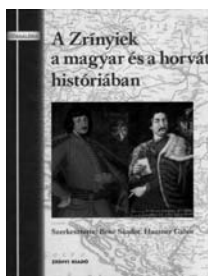
A Zrínyi család tagjai évszázadok óta a horvát és a magyar nemzet hősei, a 17. századi testvérpár, Miklós és Péter pedig életművük révén a horvát és a magyar nemzettudat ősei. Mivel az identitás közös, felmerülhet a kérdés: miért nem történt soha eddig erőfeszítés arra, hogy horvát és magyar történészek közösen válaszoljanak az évszázadok alatt felmerült kérdésekre? A válasz készen is állna: a 19. századi nacionalizmusok, amelyek e két nemzetet sem kerültek el, akadályozták a párbeszédet. Csakhogy ez fordítva is igaz — ol-

vasható a nemrég megjelent *A Zrínyiek a magyar és a horvát históriában* című könyv előszavában. Hiszen az ébredő nemzeti érzések éppen azért fordultak egymás ellen, mert korábban elmaradt az események közös értelmezése.

A most megjelent kötetben nyolc magyar és négy horvát kutató vállalkozott arra, hogy az eddig megválaszolatlan kérdésekkel foglalkozzon. Az olvasó a könyvet forgatva több tudományág művelőinek írásaival találkozhat: az iroda-

lomtörténet, művészettörténet és a történettudomány jeles magyar és horvát képviselőinek munkáival.

Helyszűke miatt az összes tanulmányt nem lehet ismertetni, de néhányat mindenképpen említeni kell. R. Várkonyi Ágnes írásában bemutatja a korában „Európa legbátrabb asszonyának” nevezett Zrínyi Ilona életét, olyan aspektusokból, amelyekre eddig nem világítottak rá. A professzor asszony találóan jegyzi meg: ha nem foglalkozunk Zrínyi Ilona rendkívüli műveltségével, diplomáciai kapcsolataival vagy akár egyedi öltözködésével, érzelmvilágával, alakja kirekesztődik a jövő Európájának történettudományából. Mint ha nem is létezett volna. Márpedig

erőteljes személyisége nélkül ma a kontinens nem lenne olyan, amilyen. Fontos tehát, hogy megőrizzük az emlékezetben — a tudományokban is —, máskülönben nem lesz több, mint ifjúsági regények és semmitmondó emlékünnepek főszereplője.

Zrínyi Péterrel, a Habsburgok iránt szinte mindvégig lojális, de sokfelé tájékozódó főúrral a magyar köztudat rendkívül csúnyán bánt el, hiszen őt sokáig — sokszor bizonyos körökben még ma is — tündöklő bátyja mellett bumfordi Epimétheusznak állították, állítják be, míg Horvátországban a nemzet mártírjává emelkedett. Zrinka Blažević és Suzana Coha tanulmánya azt bizonyítja, hogy ez a mártírság viszonylag új keletű ideológiai konstrukció, amely a 19. században alakult ki. A kortárs horvát irodalomban azonban feltűnik néhány realistább ábrázolás is, amely közelebb viszi az olvasókat az igazsághoz. A mártíromságot jelentős részben árnyalják a kivégzés előtt felterjesztett kegyelmi kérvények, ahogyan arról több korabeli propagandakiadvány is beszámolt. Megjegyzendő egyébként, hogy Magyarországon a hibás célkitűzésű, sikertelen összeesküvés a Wesselényi-összeesküvés nevet viseli, kihagyva ebből a horvát szereplőket.

Bár a függelékben kapott helyet, valójában a könyv egyik éke az 1660-as években Zrínyi Miklós

megbízásából Marcuss Forstall által írt családtörténet, amelynek — bár több tudományos munkában szerepelt kivonatolva — teljes fordítása eddig nem jelent meg nyomtatásban. A *Stemmatographia* után még két rövidebb Zrínyi-genealógia fordítása olvasható.

A rendkívül igényes kiállítású könyv illusztrációi külön dicséretet érdemelnek, hiszen ilyen alaposan összeszedett, színvonalas képanyag ritkán található tudományos kötetekben. S a konklúzió: a tényekkel szembe kell nézni, még akkor is, ha a szembenézés tabuk ledőlésével jár. De szükséges, mert a konstruktív vita az, ami előreviheti a történettudományt. Ez a könyv szembenéz a tényekkel. A többi a történeszen múlik.

TULOK PÉTER

(Szerkesztette Bene Sándor és Hausner Gábor, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007, 392 oldal, 4990 Ft)

Merre tovább, Magyarország?

A nyolc szerző vállalkozása napjainkban igen merésznek tűnik. A címben megfogalmazott kérdésre igyekeznek választ keresni — vagy talán mégsem? A diagnózis lényegének inkább az egyhelyben topogás tűnik, és nem a „merre?“, hanem a